

بررسی و تبیین نقش شادابی و نشاط در رشد فکری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

فهیمة ماجد

لیسانس دبیری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه نجف آباد

چکیده:

کودکی که وارد مدرسه می شود تحت تأثیر فرآیند آموزشی قرار می گیرد. در آگاهی، تغییر در فرآیندهای شناختی انجام می شود و کودک را برای بزرگسالی آماده می کند. این امر مستلزم علاقه و اهتمام ویژه دانش آموزان است. رشد دانش آموزان از دبستان شروع می شود و تا پایان تحصیل ادامه می یابد. البته توسعه به همین جا ختم نمی شود. توسعه مدرسه با توسعه دیگری جایگزین می شود. بنابراین سن دبستان در رشد دانش آموزان اهمیت بیشتری دارد. روانشناسان کودک استدلال می کنند که این مرحله در رشد فکری کودکان تعیین کننده تلقی می شود. در دبستان تحولی در ذهن کودک در حال رخ دادن است. از طرف دیگر، نشاط و شادابی دانش آموزان در مدرسه نقش بسیار مهمی در تکامل فردی و اجتماعی، تقویت تعاملات اجتماعی و سرمایه فکری دانش آموزان دارد. در این بین نقش مدرسه، مدیر، معلم و همکلاسی ها بسیار تأثیرگذار می باشد.

واژگان کلیدی: رشد فکری، شخصیت، شادمانی، نشاط، مدرسه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقدمه:

امروزه شادابی و نشاط فضای آموزشی نقش و جایگاه برجسته‌ای در مبحث کیفیت و برنامه‌ریزی آموزشی دارد. به طوری که شور و شوق به تحصیل، فعال شدن حس کنجکاوی و افزایش خلاقیت دانش‌آموزان ارتباط نزدیکی با وضعیت محوطه آموزشی آنها دارد. ایجاد محیط آموزشی با نشاط برای دانش‌آموزان سال‌هاست که به عنوان یک دغدغه جدی نزد سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش مطرح شده است. این مسأله یکی از نیازهای اساسی دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی است، زیرا کودکان بسیار بصری هستند. آنها از محیط و فضاهایی که نشاط و شادابی را القاء کند، لذت می‌برند و به دلیل افزایش انگیزه‌ها، پیشرفت‌های چشمگیری در زمینه‌های علمی خواهند داشت. اگر امکانات، تسهیلات و برنامه‌ریزی‌های دقیق و متناسب آموزشی بتوانند حس کنجکاوی فراگیران را تحریک کنند و آنها را به سوی خود جذب نماید، این محیط برای آنها نشاط آور و شاداب خواهد بود. بنابراین لازم است والدین و مربیان و همه دست‌اندرکاران آموزش و پرورش با همکاری و تعامل، تلاش خود را بکار گیرند تا مراکز آموزشی را به محیط‌هایی با نشاط و جذاب برای دانش‌آموزان تبدیل کنند تا پیشرفت تحصیلی آنها ارتقاء یابد. برای دستیابی به تحقق آرمان‌های مربوط به شاداب سازی مدارس جهت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، باید تحولات جدی در نگرش مدیران و مسئولان نظام آموزش و پرورش و برنامه‌ریزی‌های آموزشی مطابق با استانداردهای جهانی ایجاد نمود.

دنیای صنعتی امروز و پیچیده شدن روابط، میزان ناکامی‌ها و فشارهای روانی مردم رو به افزونی گذاشته و زندگی را به کام برخی تلخ کرده است. افراد دیگر به ارضای نیازهای اولیه راضی نیستند و نیازهای جدیدی بر گستره‌ی نیازهای قبلی پا بر عرصه وجود گذاشته است. در این بین دانش‌آموزان از این قاعده مستثنی نبوده و نسبت به نسل‌های قبل تکالیف پیچیده‌تر بر عهده داشته و ملزم به رعایت برنامه‌ریزی‌های نوین آموزشی می‌باشند. گاهی شکست‌ها و ناکامی‌ها باعث دلسردی آنان در حل مسائل می‌شود و در واقع درماندگی آموخته شده ایجاد می‌شود. به نظر می‌رسد، شکست‌ها کمتر باعث بروز عاطفه منفی در افراد شاد می‌شود و هر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکست با خوش بینی تجربه‌ای برای رسیدن به پیروزی تلقی می‌گردد، اما شادی، خصوصیتی است که تحت تأثیر ویژگی‌های سرشتی و شخصیتی فرد خصوصاً درون‌گرایی و برون‌گرایی قرار دارد (بین بریج^۱، ۲۰۱۸: ۹۱).

از طرف دیگر تحت تأثیر تجارب و یادگیری نیز قرار دارد. در واقع شادی همانند ثروتی است که می‌توان آن را از دست داد و یا اینکه بر آن افزود. با استفاده از روش‌های شادی بخش در جریان آموزش و برنامه‌ریزی آموزشی فراگیران، می‌توان علاوه بر ایجاد محیطی رضایت بخش برای دانش‌آموز، با بسیاری دیگر از مشکلات از جمله میزان غیبت، دیرآمدگی، بی‌حوصلگی و کسالت در کلاس درس، امراض جسمی و روحی و در نهایت مسأله افت تحصیلی، مقابله شود و محیطی فراهم شود که امکانات فراگیری مؤثر دانش‌آموز در نظر گرفته شود. لذا توجه به تأثیر روش‌های شادی بخش در برنامه‌ریزی آموزشی دوره‌های مختلف تحصیلی ضروری به نظر می‌رسد (کرافت^۲، ۲۰۱۷: ۱۵۴).

شادمانی و رشد فکری :

از آنجایی که نشاط، تحرک، پویایی، شادابی از ویژگی‌های نسل امروز است و موافق طبع و مقتضیات فطری اوست، خمودگی، سستی، انزوا، بی‌تحرکی، غمناکی، پژمردگی، آفت بزرگ و مانع عظیم رشد و شکوفایی و خلاقیت و کارآمدی نسل جوان می‌باشد. جلوگیری از نشاط و شادابی جوانان و جلوگیری از بروز احساسات و هیجانات عاطفی آنان، موجب سرخوردگی و بروز بیماری حقارت و عقده‌های روحی و روانی است. اسلام دین زیبایی و نشاط و دینی آسان و منعطف است. انبساط روحی، بهجت افزایی و خنده رویی از زمینه‌های رشد و شکوفایی جوان و زمینه‌ای برای تخلیه عقده‌های روحی و فشارهای روانی است. نشاط و انبساط روحی، یکی از متغیرهای مؤثر در شکل‌گیری شخصیت مثبت در کودکان و نوجوانان است و بالعکس، اضطراب و تشویش خاطر عامل مهمی در توقف استعدادها است. روانشناسان حالت شادی را نتیجه عمل هماهنگ و منسجم و سامان یافته همه عواطف یک فرد می‌دانند و معتقد هستند که نشاط و آرامش روحی زمینه‌های باروری خرد و اندیشه را به وجود می‌آورد (اسکندری، ۱۳۹۷: ۹۱).

¹ Bin Bridge

² Craft

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

«مارشال ریو»^۳ نویسنده کتاب «انگیزش و هیجان» در تعریف شادی همچین می‌نویسد: «شادی احساس مثبتی است که از حس رضایت‌مندی و پیروزی به دست می‌آید.» شادی یکی از نیازهای اساسی زندگی و عاملی برای رشد و موفقیت است. نظام هستی به گونه‌ای است که اسباب شادی را برای انسان فراهم می‌کند؛ بهار طرب‌انگیز، آبشارهای زیبا، گل‌های رنگارنگ، صحنه طلوع خورشید، باران لطیف، پرندگان زیبا و نغمه سرایی آنها و بسیاری دیگر از پدیده‌های شگفت‌انگیز جهان، شادی را برای ما به ارمغان می‌آورند. البته دین ما یعنی دین فطرت و طبیعت، پیروان خود را به شادی‌های مثبت و سازنده دعوت می‌کند. امام علی(ع) می‌فرماید: «این دل‌ها همانند بدن‌ها خسته و افسرده می‌شوند و نیاز به استراحت دارند، در این حال، نکته‌های زیبا و نشاط‌انگیز برای آنها انتخاب کنید.» (استیل و کونینگ^۴، ۲۰۰۷: ۱۴۲).

نرخ شادی و خنده در مدارس ایران بسیار پایین است و در برنامه‌ریزی آموزشی نیز جایگاه ویژه‌ای ندارد. میزان شیوع خنده و توسعه فضای فرح بخش در آموزشگاه‌ها مورد بی‌مهری قرار گرفته است. در جامعه و مدرسه فاقد شادی، سخن گفتن از شادی قدری مشکل خواهد بود. یکی از مشکلات هر جامعه غفلت از شادی و نشاط و در نتیجه افزایش بیماری‌های مختلف روانی از قبیل اضطراب و افسردگی است (جعفری مقدم، ۱۳۹۷: ۱۵۱).

با شادی و نشاط زندگی معنا پیدا می‌کند و در پرتو آن دانش‌آموزان خصوصاً در دوران نوجوانی و جوانی می‌توانند خود را ساخته و قله‌های سلوک و پله‌های ترقی را چالاکانه بپیمایند. جامعه علمی زنده و پویا، جامعه‌ای است که عناصر شادی‌آفرین در آن فراوان باشد و در برنامه‌ریزی آموزشی نظام‌های مختلف آن، راهکارهایی جهت شادابی و نشاط دانش‌آموزان طراحی و تنظیم گردد. در گذشته به نظر می‌رسید که وظیفه آموزش و پرورش تولید عده‌ای فارغ‌التحصیل است که تنها بتوانند امرار معاش کنند، اما چنین می‌نماید که در قرن جدید برنامه‌ریزی‌های آموزشی نظام‌های آموزش و پرورش این مرحله را پشت سر گذاشته و سرلوحه تعلیم و تربیت در یک جمله خلاصه شده است؛ «شوق زندگی کردن را به دانش‌آموزان بیاموزیم». پس باید معتقد باشیم که درحقیقت رشد پایدار ما در گرو شادی پایدار است. معلمین باید توان خوشایند کردن، سالم‌تر کردن و بارورتر کردن محیط‌های آموزشی را کسب کنند». پس باید بکوشیم تا عشق، جرأت، ایمان، امید و اعتماد، اعتدال در کارها و نشاط و پویایی در کار و رفتار را در

³ Marshall Reeve

⁴ Steel and Koenig

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

خویشتن، همکاران، خانواده‌ها و کودکان و نوجوانان گسترش دهیم و با هم شادی و سلامت به ارمغان آوریم و برای سعادت بشر تلاش کنیم (سلیگمن^۵، ۲۰۱۱: ۷۱).

ترقی هر کشوری رابطه مستقیم با پیشرفت علم و دانش و تکنولوژی آن کشور دارد. پیشرفت علمی نیز حاصل نمی‌شود مگر این که افراد متفکر و خلاق تربیت شده باشند. پیشرفت تحصیلی ضمن این که در توسعه و آبادانی کشور مؤثر است در سطوح عالی منجر به یافتن شغل و موقعیت مناسب و در نتیجه درآمد کافی می‌شود. دانش‌آموزان و دانشجویانی که از موفقیت‌های تحصیلی برخوردارند، خانواده و جامعه با دیده‌ی احترام به آنان می‌نگرد و در جامعه با روحیه و نشاط بیشتری حضور خواهند یافت و در کنار این‌ها از هزینه‌های گزافی که از افت تحصیلی، تحمیل آموزش و پرورش می‌شود کاسته خواهد شد. «پیشرفت تحصیلی»^۶ یعنی این که اگر سطح مورد انتظار آموزشی برآورده شود، سازمان آموزش و پرورش به اهداف از پیش تعیین شده در برنامه‌ریزی آموزشی نزدیک‌تر خواهد شد.

«پیشرفت تحصیلی» یعنی افزایش میزان یادگیری، افزایش سطح نمرات و قبولی دانش‌آموزان در دروس و پایه تحصیلی. عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی را می‌توان در سه سطح فردی، خانوادگی، آموزشی^۷ در نظر گرفت. ارتباط با مدرسه به این دلیل نیز که موجب می‌گردد تا والدین از وضعیت تحصیلی، برنامه‌ریزی آموزشی و نیازهای فرزندان‌شان بهتر و بیشتر آگاه شوند و اطلاعاتی را بدست آورند که برای ارائه نقش تربیتی بهتر خانواده لازم و ضروری است. برخی والدین به دلیل عدم آشنایی کافی با نیازهای واقعی ویژگی‌های سنی فرزندان‌شان در سنین مختلف و عدم اطلاع از وضعیت تحصیلی آنان نمی‌توانند نقش‌های نظارتی و حمایتی خود را به طرز صحیحی اجرا نمایند و نه تنها موجب بروز افت تحصیلی در فرزندان خود می‌شوند، بلکه روز به روز از فرزندان خود نیز به دلیل عدم شناخت کافی از آنان فاصله می‌گیرند. ارتباط مستمر با مدرسه و شرکت منظم در جلسات انجمن اولیاء و مربیان و شرکت در کلاس‌های آموزشی مناسب برای آشنایی با ویژگی‌ها و نیازهای فرزندان در دوره‌های سنی مختلف و آشنایی با برنامه‌ریزی آموزشی این گروه سنی، راهکار مناسبی است برای تقویت بعد نظارتی و حمایتی خانواده‌ها در برابر فرزندان که امیدواریم مورد توجه خانواده‌ها قرار گیرد (هاشمی رکاوند، ۱۳۹۶: ۲۸۸).

⁵ Seligman

⁶ Achievement

⁷ Individual, Family, Educational

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

همزمان با شکل‌گیری تمدن بشری، متفکران بزرگ به بحث و گفتگو در خصوص حیات انسانی و زندگی مطلوب پرداخته‌اند. برخی از افراد، ایده‌آل خود را در ثروت، برخی در داشتن روابط پرمعنا و برخی دیگر در کمک به افراد نیازمند می‌بینند. همه این افراد از لحاظ شرایط و ظواهر بیرونی با یکدیگر متفاوت‌اند، اما از یک احساس تندرستی ذهنی مشترک برخوردارند. در صورتی که افراد از شرایط زندگی راضی بوده، مکرراً عواطف مثبت را تجربه نمایند و بالعکس عواطف منفی کمتری را تجربه کنند، گفته می‌شود که از تندرستی ذهنی بالایی برخوردار هستند. یکی از نیازهایی که نوجوانان را به خود مشغول می‌دارد، انتخاب کار و پیشه برای زندگی آینده‌شان می‌باشد. برخی از نوجوانان در انتخاب شغل، هدف مشخصی را دنبال نمی‌نمایند، بلکه برای آنکه صرفاً شغلی داشته باشند به هر کاری دست می‌زنند.

گروهی از نوجوانان به کارهایی ابراز علاقه می‌نمایند که از استعداد و توانشان خارج می‌باشد و گروهی دیگر به مشاغلی دلبستگی نشان می‌دهند که با امکانات بدنی و روانی‌شان سازگاری ندارند. در این سرگشتگی‌ها تنها مریبان دلسوز، دانا، توانا و باتجربه نوجوانان را به انتخاب مشاغلی راهنمایی می‌کنند که برایشان همراه امید، موفقیت و خوشبختی باشد. ایجاد فرصت برای همکاری با گروه‌های همسن و مورد علاقه نوجوانان از اهمیت تربیتی، پرورشی و برنامه‌ریزی آموزشی بالایی برخوردار می‌باشد. نوجوانان از این‌که خود را افرادی مفید و مؤثر ببینند، احساس اهمیت می‌کنند و همین امر در پویایی و سلامتی آنان کارساز خواهد بود (کریمی، ۱۳۹۸: ۱۵۷).

در رویکرد معمول آموزش و برنامه‌ریزی آموزشی، معلم بسیار فعال و دانش‌آموزان نقش منفعلی دارند. این حالت بیشتر در زمینه‌دگیری دانش و اطلاعات کاربرد دارد، اما وقتی یادگیری مهارتی خاص مورد نظر است، که باید اطلاعات در عمل مورد استفاده قرار بگیرد، شیوه آموزشی مدرن و برنامه‌ریزی آموزشی نوین مدنظر است و می‌توان از طریق نمادهای مختلف مثل: آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و آموزشگاه‌ها به آموزش مهارت‌های زندگی همت گماشت تا شاهد کاهش تراکم جمعیت کیفری باشیم. اگر دانش‌آموزان مهارت‌های زندگی را بیاموزند، هیچگاه مرتکب رفتارهای هنجار شکن نخواهند شد (هافمن^۸، ۱۳۹۴: ۹۱).

⁸ Hoffman

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ویژگی‌های زیر می‌تواند نشانه‌های شادابی تحصیلی یک مدرسه و نشاط را در یک برنامه‌ریزی آموزشی جامع به همراه داشته باشد:

۱. پرسش‌گری^۹: معلم می‌تواند جهت افزایش اطلاعات خود از همه منابع در دسترس از جمله مبادله اطلاعات با همکاران آموزشی خود در برنامه‌ریزی آموزشی استفاده کند. ارتباط با سایر محافل از جمله محافل دانشگاهی، مراکز تحقیقاتی و یا شرکت در همایش‌های تعلیم و تربیتی می‌تواند بسیار مؤثر باشد. ۲. افزایش مطالعه^{۱۰}: منابعی مانند: کتاب‌های مرتبط، مجلات، مقالات جدید، مراجعه به سایت‌های اطلاعاتی و نمایه‌های اسنادی ۳. افزایش اطلاعات تجربی و مشاوره‌ای^{۱۱}: شرکت در همایش‌های علمی، کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های ضمن خدمت، فرصت‌هایی مناسبی برای این مورد هستند. چنین فرصت‌هایی هم مهارت معلمین را در برنامه‌ریزی آموزشی افزایش می‌دهد و هم تعاملات مشاوره‌ای و مهارت استفاده از تجربیات دیگران را افزایش می‌دهد. بهره‌گیری از یک قالب استاندارد در روش مورد نظر، مقایسه بین روش‌ها و نیز شیوه مشارکت آنها را آسان تر می‌کند(هاتوس^{۱۲}، ۱۳۹۹: ۱۷۳).

بدین ترتیب مدیریت تفکر و مسائل عمومی، پیش درآمد و مقدمه لازمی برای خط مشی گذاری به شیوه اقتضایی است. زیرا به مدد آن است که شرایط و احوال را می‌توان شناخت و شیوه مناسب برنامه‌ریزی آموزشی در مدارس را در مقابل آن برگزید. باید به این نکته مهم توجه کرد که در مدیریت مسائل عمومی یادگیری و برنامه‌ریزی آموزشی، آگاهی از مشکلات به معنای تسلیم شدن، قبول کردن و واکنش انفعالی نشان دادن در مقابل آنها نیست، بلکه کوششی برای شناخت مسائل و اداره آنهاست. معلم اثربخش می‌تواند در مقابل مسائل یادگیری، صرفاً نقش مخالف یا پذیرندگی و تسلیم را ایفاء کند یا آنکه به استقبال مشکلات رفته با آنها به طور فعال برخورد نماید. مدیریت تفکر به شناخت مسائل می‌پردازد نه این عنوان که به تغییرات تن درد دهد، بلکه با این هدف که تغییرات را جهت داده برای آنها پاسخی مناسب و سازنده در جهت مسؤلیت خود بیابد. بدین ترتیب و با استفاده از یک شیوه مناسب، مشکلات به طور واقعی شناخته می‌شوند و انتظارات و توقعات جامعه فراگیر منعکس شده، از احساس بی تفاوتی و بی‌نقشی آنان کاسته شده و آنان نیز خود را در روند فراگیری مهم و مؤثر می‌یابند.

⁹ Inquiry

¹⁰ Study Increase

¹¹ Increasing Empirical Information and Advice

¹² Hatus

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

«جان دیویی»^{۱۳}، متفکر بزرگ مسائل تربیتی، معتقد است مدرسه باید خودکاری دانش‌آموز را تشویق کند. اساس کار مدرسه نباید تنها تبعیت و فرمانبرداری باشد و مقررات را مدار قرار ندهد تا دانش‌آموز بتواند به پرورش خلاقیت بپردازد. در صورتیکه در حال حاضر مشکل اساسی مدارس این است که در آنها اندیشه‌های خلاق یادگیرندگان به سبب غیرمعمول بودن، نه تنها مورد تشویق قرار نمی‌گیرند، بلکه مورد ایراد و سرزنش واقع می‌شوند. سرزنش دانش‌آموزان به خاطر داشتن رفتار و افکار غیرقالبی، می‌تواند ریشه‌های تفکر خلاق و توانایی کشف مسائل تازه را در همان روزهای نخستین آموزش مدرسه‌ای در آنها بخشکاند. اگر بخواهیم خلاقیت دانش‌آموزان را توسعه دهیم و امکان بروز استعدادهای بالقوه را در آنان فراهم سازیم، باید در جو حاکم بر محیط آموزشی تجدیدنظر کنیم. برای مثال، نمی‌توان از دانش‌آموزان انتظار داشت که از جای خود تکان نخورند، در طرز نشستن، حرف زدن و لباس پوشیدن‌شان از یک الگوی واحد پیروی کنند، همان پاسخی را به سؤالات بدهند که از نظر معلم تنها پاسخ صحیح است و در عین حال خلاق هم باشند. البته منظور این نیست که هرج‌ومرج و بی‌نظمی در مدرسه حاکم باشد، زیرا لازمه هر آموزشی نظم است. هدف برقراری نظم و مقررات قابل انعطاف است یعنی نظم مربوط به مسائل کلی باشد و جزئیات رفتار و گفتار را تحت تأثیر قرار ندهد.

اگر مدرسه به جای جوی سلطه‌جویانه و غیرقابل انعطاف از جوی مناسب و حمایت‌کننده برخوردار باشد، هم معلم با احساس امنیت و آسودگی خیال می‌تواند به ارائه طرح‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی جدید و مؤثر بپردازد و هم دانش‌آموزان با اعتماد به نفس و ایمنی روانشناختی به انجام فعالیت‌های خلاق می‌پردازند. امروزه در دنیا یکی از مباحثی که در امر یاددهی و یادگیری به شدت روی آن تأکید می‌شود، یادگیری چگونه «فکر کردن» و چگونه «یادگرفتن» است، نه «چه یادگرفتن». گاهی توجه بیش از حد به «چه یادگرفتن» سبب می‌شود از نظر کمیت مفاهیم زیادی را در ذهن دانش‌آموزان انباشته کنیم، به آنها ماهی می‌دهیم آن هم به مقدار زیاد که ناچارند مازاد آن را دور بریزند و توجهی به چگونگی یادگرفتن آنها و مفید بودن مواد آموخته شده برای زندگی حال و آینده دانش‌آموزان نداشته باشیم (اسکندری، ۱۳۹۷: ۶۵).

¹³ John Dewey

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

غلامی و چاری (۱۳۹۰) پیش بینی شادمانی دانش آموزان دوره راهنمایی بر اساس ادراک آنها از انتظارات معلم، نحوه تعامل معلم و خودکارآمدی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود که برخی از ابعاد تعامل معلم و دانش آموزان و انتظارات معلم به صورت مستقیم قدرت پیشی بینی شادمانی را دارند و نیز برخی از این ابعاد پیشی بینی کننده مستقیم خودکارآمدی هستند.

جعفری و طالب زاده (۱۳۸۹) با ارائه مدلی نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند. طبق نتایج به دست آمده از دیدگاه معلمان و مدیران به ترتیب اهمیت، عوامل فیزیکی، عاطفی-اجتماعی، فردی و آموزشی در شادی و نشاط مدارس ابتدایی دخترانه شهر تهران مؤثر شناخته شدند.

فضل الهی و همکاران (۱۳۸۹) سنجش میزان و عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان پردیس قم دانشگاه تهران را مورد تحقیق قرار دادند. تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داد که میزان شادی دانشجویان پردیس قم دانشگاه تهران در سطح مطلوب بوده و بین میزان شادی دانشجویان دانشکده‌های مدیریت، حقوق و فقه و فلسفه تفاوت معنی داری وجود دارد، اما بین میزان شادی دانشجویان دختر و پسر و مقاطع مختلف کارشناسی و کارشناسی ارشد تفاوت معنی داری مشاهده نشد. همچنین شش عامل به عنوان عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان شناسایی شد که به ترتیب زیر اولویت بندی شدند: ۱. تعامل بین دانشجو و استاد؛ ۲. امکانات رفاهی دانشگاه؛ ۳. جو سازمانی حاکم بر دانشگاه؛ ۴. مشارکت دانشجو در فعالیت‌های کلاسی؛ ۵. شیوه‌های تدریس و ارزشیابی استادان؛ ۶. عضویت در گروه‌های خاص (ورزشی، فرهنگی، مذهبی و...).

سرهنگی (۱۳۸۹) بررسی میزان نشاط و شادابی و راه‌های تقویت آن در مدارس راهنمایی و متوسطه شهری استان کردستان را سنجیده است. نتایج نشان داده است که شادی و نشاط به عنوان یکی از جنبه‌های جدایی ناپذیر زندگی و به ویژه یکی از جنبه‌های ضروری تحصیل در آموزش و پرورش تلقی می‌شود.

زارعی متین و همکاران (۱۳۸۸) نقش دانشگاه در ایجاد عوامل مؤثر بر شادی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که افرادی که شاد زندگی می‌کنند باعث افزایش تمرکز خود شده و همیشه موفق می‌شوند و در هنگام مواجهه با مشکلات و شرایط ناگوار می‌توانند با صرف حداقل انرژی و با استفاده از راه‌های کوتاه و مؤثر آن مشکلات را حل کنند و کمتر دچار سردرگمی و پریشانی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شوند. شادی و نشاط نه تنها در پدیده‌های اجتماعی مانند روابط فردی نفوذ می‌کند بلکه به تنهایی در فرایندهای شناختی مانند حافظه، یادگیری، حل مسأله و انعطاف پذیری فکری نیز اثر می‌گذارد.

محمودپور (۱۳۸۵) در تحقیقاتش نشان داد که منبع کنترل که دارای دو بعد درونی و بیرونی است و بنابر فرضیات راتر، افرادی که دارای منبع کنترل درونی هستند، معتقدند که اعمالشان نقش عمده‌ای در به حداکثر رساندن برون دادهای بد یا خوب دارد و افراد دارای دارای منبع کنترل بیرونی، فکر می‌کنند برون دادهای بد یا خوب ارتباطی با رفتار آنها ندارد.

سمری (۱۳۸۳) نشان داد که از میان ۱۶ متغیر پیش بین تنها ۶ متغیر جنسیت، درستی انجام تکلیف، تحصیلات مادر، انگیزه پیشرفت، سن دانش آموز و درگیری والدینی در امر شادابی و هیجان ضرایب معناداری برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند.

ماهون^{۱۴} و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیقی تحت عنوان "شادی از منظر ارتباط با جنسیت و سلامت در اوایل رشد" به این نتایج دست یافت که بین پسران و دختران تفاوتی از نظر شادی وجود ندارد، در صورتی که تفاوت مثبت معناداری بین شادی و متغیرهای سلامتی برای تمام افراد وجود داشت.

اویشی و همکاران (۲۰۱۰) با عنوان "فرهنگ، ادراکات میان فردی و شادی در تعاملات اجتماعی" انجام دادند، نشان داد که تأکید بر جنبه‌های مهم شخصیت فرد، منجر به شادی وی می‌شود و تفاوت‌های فرهنگی در جنبه‌های مختلف شخصیت، پدیدار می‌گردد.

کولیت کلی (۲۰۱۹) در پژوهش خود تحت عنوان "سلامت رفتار در کودکان واجب‌التعلیم ایرلند" دریافت که در اثر حمایت بالای خانواده، مدارس و اجتماع، دانش‌آموزان به احساس خود شکوفایی و فردیت دست می‌یابند و حس استقلال، شایستگی و خودآگاهی در آنها توسعه می‌یابد.

پژوهش میلر به نقل از رایدین (۲۰۰۸) با عنوان "مدارس شاد مساوی است با موفقیت" بیان می‌کند که مدارس دارای سه جزء اساسی برای خلق یک مدرسه شاد است. آنها مکانی را می‌سازند که کودکان با دوستانشان باشند، دانش جدید را یاد بگیرند و

¹⁴ Mahon

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مهارت رویا داشتن، رشد کردن و برنامه‌ریزی را بیابند و نیز محیط فیزیکی خوشایند و مطلوب در ساختن یک مدرسه شاداب بسیار مهم است.

ولک (۲۰۰۸) در "شادمانی در مدارس" به این نتایج دست یافت که اصولی از قبیل جلوه‌نمایی کارهای دانش‌آموزان، قرار دادن زمانی برای بازی، جذاب کردن فضای مدرسه، وجود کتاب‌های خوب برای خواندن، ایجاد کلاس‌های ورزشی و هنری شادی بیشتری را به دانش‌آموزان برای رفتن به مدرسه می‌افزاید.

ریچ جان^{۱۵} (۲۰۱۸) تأثیر روش‌های تکنولوژی محور در آموزش و تأثیر آن در افزایش پیشرفت تحصیلی را مورد بررسی قرار داد. او در این پژوهش به نتایج جالبی رسید از جمله این‌که استفاده از روش‌های تدریس بر پایه فناوری روز دنیا باعث تقویت انگیزه دانش‌آموزان ابتدایی شده است.

کوزما^{۱۶} (۲۰۱۷) تأثیر نظام آموزشی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسید که نظام آموزشی پویا باعث عدم افت روحیه دانش‌آموزان می‌شود.

نتیجه‌گیری:

بی‌شک فضای شاداب و دوست‌داشتنی تأثیر زیادی در رشد فکری، شکوفایی استعدادها، خلاقیت، برنامه‌ریزی آموزشی پویا و خلاق، پیشرفت تحصیلی، کارایی، سلامت و زنده‌دلی دانش‌آموزان دارد، مدرسه با نشاط موجب باروری جسم و اندیشه کودکان و دانش‌آموزان می‌شود. انسان شاداب، پویا و پرتحرک به زندگی امیدوار است و برای رسیدن به اهداف خود سرسختانه تلاش می‌کند، برعکس انسان افسرده و اندوهگین و بی‌تحرک، احساس خستگی، درماندگی و ناامیدی می‌کند و در برابر مشکلات، ناتوان و عاجز است و لازمه تحقق و ایجاد مدارس با نشاط، تغییر نگرش و نگاه نو و جدید اولیا و مربیان مدرسه در خصوص زیباسازی و بهسازی فضای آموزشگاه است چرا که فضای زیبا و شاداب تأثیر زیادی در برنامه‌ریزی آموزشی و پیشرفت تحصیلی و روحیه دانش‌آموزان و معلمان دارد. تجربه نشان داده است که در هر جا اولیا با آگاهی و مشارکت فکری، فرهنگی و مادی خود در مدرسه مشارکت

¹⁵ Rechjan

¹⁶ Kouzma

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

کرده‌اند، روند پیشرفت تحصیلی و فعالیت در برنامه‌ریزی آموزشی مدارس از جایگاه بهتر و مطلوب‌تری برخوردار شده است. مدیر مدبر با ایجاد فضایی سرشار از صمیمیت موجبات افزایش روحیه گروهی، اعتمادسازی و ایجاد جو عاطفی، دوستانه و شاد را فراهم می‌آورد. مدیر مدرسه با ایجاد روحیه مشارکت‌پذیری در دانش‌آموزان، معلمان و اولیای دانش‌آموزان در اداره‌ی مدرسه می‌تواند جو عاطفی و شادی ایجاد کند و با ایجاد جو احترام متقابل میان معلمان و دانش‌آموزان زمینه ارتقای کیفیت آموزشی و برنامه‌ریزی آموزشی ثمربخش و احساس رضایت‌مندی را در مدرسه به وجود می‌آورد.

فقر اقتصادی در تمام ابعاد زندگی انسان می‌تواند تأثیر بسزایی داشته باشد، خصوصاً در برنامه‌ریزی آموزشی، بهداشت، رشد فرهنگی، رشد و تربیت فرزندان، بی‌نظمی و ناهنجاری کودکان، رشد اشتغال و غیره هم مطالعات نشان داده است که هر چه آسیب‌های روانی بیشتر باشد، موقعیت اجتماعی شخص را پایین تر می‌آورد و عواملی چون بیکاری، تعداد فرزندان، اعتیاد، طلاق که همه موجب پایین آمدن موقعیت اجتماعی و فرهنگی شخص می‌شود و آشفتگی‌ها یا آسیب‌های روانی را به وجود می‌آورد، معمولاً افرادی که در سطح پایین اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زندگی می‌کنند، سطح تحصیلات کمتری نسبت به افراد هم‌سال خود دارند و میزان تحصیلات در این خانواده‌ها به شدت افت پیدا می‌کند و عواملی چون پایین بودن درآمد، مسکن نامناسب عدم سرپرستی و حضور پدر و مادر در خانواده، کثرت فرزندان و طبقه پایین شغلی والدین بر ترک تحصیل فرزندان تأثیر دارد.

پس مسلم است که کیفیت آموزش، تربیت و نوع برنامه‌ریزی آموزشی در نظام‌های آموزشی و مدارس در رشد جسمانی و قوای دفاعی دانش‌آموز در خانواده‌هایی با سطح پایین اقتصادی و فرهنگی جامعه و خانواده اثرات مستقیمی بر عدم پیشرفت فرزندان و برنامه‌ریزی آموزشی ناکارآمد به جای می‌گذارد. مشکلات والدین در راه کوشش و تلاش برای معاش و گرفتاری‌های بی‌شمار آنها در این رابطه معمولاً والدین را از اوضاع و احوال فرزندان خود غافل می‌نماید و در حقیقت رابطه صحیحی را لازمه یک زندگی سالم است را مختل می‌سازد و اثرات این نوع زندگی در ظرف چند سال به اعماق افراد نفوذ می‌کند و موجب تخریب نیروهای بالقوه آنان می‌گردد. وقتی فقر در خانواده ای باشد امکان بروز مشکلاتی در رفتار جوانان من جمله دانش‌آموزان وجود خواهد داشت، طور معناداری بیشتر می‌گردد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

منابع:

- اسکندری، محرم، راهنمای روش‌های نوین تدریس، انتشارات رهیافت، چاپ اول، ۱۳۹۷
- جعفری مقدم، سعید، گلچینی از اندیشه‌های مدیریت، انتشارات مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت، چاپ اول، ۱۳۹۷
- جعفری، پریوش. طالب زاده، فاطمه، ارائه مدلی برای نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، سال چهارم، شماره ۴، زمستان، ۱۳۹۴
- زارعی متین، حسن، احمدی زهرانی و زلفا حق گویان، نقش دانشگاه در ایجاد عوامل مؤثر بر شادی، مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال سیزدهم، شماره ۲، تابستان، ۱۳۹۵
- غلامی، سمیه. چاری، مسعود حسین، پیش بینی شادمانی دانش‌آموزان با توجه به ادراک آنها از انتظارات معلم، نحوه تعامل معلم و خودکارآمدی. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، دوره سوم، شماره اول، بهار و تابستان، ۱۳۹۰
- سیفالله، فضل‌الهی. جهانگیر اصفهانی، نرگس. حق گویان، زلفا،^{^^} سنجش میزان و عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان پردیس قم دانشگاه تهران، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۹، ص ۸۹-۱۰۸.
- کریمی، یوسف، روانشناسی شخصیت، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۸
- مارشال ریو، جان، انگیزش و هیجان، ترجمه: یحیی سید محمدی. انتشارات سمت، چاپ سوم، ۱۳۹۴

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- هاتوس. اسپنسر، روانشناسی عمومی، ترجمه: حسین ابراهیمی و همکاران، تهران: نشر ساوالا، ۱۳۹۹.
- هاشمی رکاوند، مجتبی، از اثبات تا ظهور، انتشارات معارف، دوره دوم، شماره ۲۳، ۱۳۹۶
- هافمن کارل و همکاران، روانشناسی عمومی، از نظریه تا کاربرد، ترجمه: هادی بحیرایی و همکاران، تهران: نشر ارسباران،

۱۳۹۴

- Bainbridge .Carol.(۲۰۱۸). [*Intrinsic Motivation*](#)". Gifted kids. about. com. Retrieved 28 Novemberr.
- Fastener, L. (۲۰۱۱). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford .CA: Stanford University Press.
- Kraft, M. (۲۰۱۷), *Delegation von Preiskompetenzan den Verkaufsaußendienst . eineempirische Analyse ausgewählter Determinanten und Gestaltungsmöglichkeiten* .Wiesbaden .P. 36.
- [Steel .P. .& Konig .C. J.\(2007\). Integrating theories of motivation. Academy of Management Review .31 .889-913.](#)
- Seligman, Martin E. P. (۲۰۱۱). *Learned Optimism* .New York: Alfred A. Knopf, Inc., p. 101, [ISBN 0-394-57915-1](#).
- Mahon, N. E. Yarcheski .A. and Yarcheski .T. J. (2010). Happiness as Related To Gender and Health in Early Adolescents. By Sage publications. Vol. 14 No. 2 175-190.
- Oishi .Sh. Kyungkoo .M. & Akimoto .Sh. (2010). Culture .Interpersonal Perceptions .and Happiness in Social Interactions. *Pres Soc Psuchol Bull*. doi: 10. 1111/01 46167207 Vol. 34 No. 3 307-320.
- Kelly .C. Molcho .M & Saoirse. Gabhainn .Saoirse N. (۲۰۱۹). Health behavior in school-aged children (HBSC) Ireland 2006. Health Promotion Research Center .School of health Sciences .National University of Ireland Galway.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- Wolk ,S. (2008). Joy in School. The Positive Class room. A. S. C. D. Vo. 66 ,N. 1 ,pp. 8-15.